

Veřejné statky. Teorie a experiment.

Předkládaná habilitační práce má formu tiskem vydané monografie. Zabývá se teorií veřejného statku a experimentální ekonomikou aplikovanou na veřejné statky. Téma je v oblasti veřejné ekonomiky jedno ze stěžejních, pojem veřejný statek je klíčový pro pochopení fungování veřejné ekonomiky a pro nastavení efektivní a spravedlivé produkce veřejných statků.

S pojmem veřejný statek je mnohdy nakládáno bez znalosti věci a často je pojem zneužíván v politice. Proto lze práci na téma teoretického vymezení veřejného statku a pojmů s ním souvisících jen uvítat.

Habilitační práce také prozkoumává dosud málo využívanou možnost provádění experimentů ve veřejné ekonomii obecně a v oblasti veřejného statku zvlášť. Experiment není častým nástrojem poznávání v ekonomii, avšak po přečtení monografie habilitanta je zřejmé, že jistý prostor pro provádění experimentů existuje i zde a ve veřejné ekonomii by se experiment mohl stát velmi užitečnou cestou výzkumu. Při vědomí limitů, které experiment ve veřejné ekonomii má, můžeme získat cenné poznatky pro rozhodování o alokaci veřejných financí.

Práce je logicky utříděna do celkem deseti kapitol a jedné vlastní případové studie. Nejprve je vysvětlena klasická samuelsonovská teorie veřejného statku a jeho optimální produkce a poté následuje kritická analýza dalších teorií, jsou vysvětleny teorie typů veřejných statků a mechanismů jejich produkce. V této části je velmi výstižně kriticky zhodnocena definice veřejného statku a vysloven názor, že čistý veřejný statek neexistuje, že to je jen teoretický ideál. Za veřejný statek se potom považuje ten statek, který se svými vlastnostmi teoretickému veřejnému statku blíží. Tento názor je jistě správný a je též dobře zdůvodněn (str. 16). Myslím, že to je klíčový moment známé rozepře ohledně toho, které statky mají a které nemají být financovány z veřejných zdrojů.

Ve druhé polovině se práce zabývá experimentální ekonomikou, experimenty s veřejnými statky a popisuje se vlastní experiment provedený jako výuková hra na Masarykově univerzitě a vyhodnocují se jeho výsledky.

Habilitační práce dokazuje, že autor velmi důkladně prostudoval dostupnou literaturu o veřejném statku a o experimentální ekonomii, jeho argumenty jsou logické a přesvědčivé a vedou k vlastní syntéze. Vlastní přínos práce spočívá mj. v provedení vlastního výzkumu experimentem a jeho vyhodnocením. Získané poznatky jsou v mnohém nové a posunují naše znalosti v dané oblasti. Práce přispívá k lepšímu pochopení fenoménu veřejného statku a jeho poskytování a doufejme, že i v praxi přispěje k férovější a efektivnější hře, kterou všichni povinně hrajeme a která se nazývá veřejná ekonomika.

Habilitační práce Jiřího Špalka současně vyvolává nové otázky a dohady provokuje naše myšlení. Vystávají zde otázky, zda „správného“ poskytování veřejných statků, v intencích požadavků na veřejné finance poskytování spravedlivého a efektivního, lze dosáhnout změnou pravidel (mnoho v knize prezentovaných teorií a případů z praxe poukazuje na to, že nastavení pravidel je klíčové) nebo změnou účastníků (ukazuje se, že ti, kdo nehrají fér snižují efektivnost i spravedlnost).

Závěr

Vzhledem k tomu, že habilitační práce Mgr. Jiřího Špalka, Ph.D. je tiskem vydaná monografie, která přináší nové vědecké poznatky, splňuje požadavky na habilitační práce podle § 72 zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách. Proto navrhuji, aby po úspěšné obhajobě před vědeckou radou Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity byl habilitantovi udělen titul:

docent

v oboru Veřejná ekonomie.

Otázka do diskuse:

Ve shrnutí Přílohy 3, Vybrané teorie her, na straně 179 uvádíte, co mají všechny hry společné:

„Ukazují, že většina běžných situací a ekonomických vztahů v sobě implicitně obsahuje požadavek na existenci externí autority, jejímž prostřednictvím lze zajistit nalezení „efektivního řešení“ těchto situací.... V případě, kdy taková autorita neexistuje, existuje velká pravděpodobnost „selhání trhu“, tedy stavu, kdy jednotlivci maximalizují svůj užitek, ale není maximalizován užitek společný.“

V demokratické společnosti je ale i to, co považujeme možná za autoritu – vláda vzešlá z voleb – výsledkem společenské hry. Jak je potom možné maximalizovat společný užitek?

V Praze dne 7.5.2011

prof. Ing. Květa Kubátová, CSc.

oponentka habilitační práce